

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Дугінець Ганна Володимирівна, доцент кафедри міжнародної економіки КНТЕУ, м. Київ, канд., екон., наук, доц.

Рєліна Ірина Євгенівна, доцент кафедри міжнародної економіки і світових фінансів ДНУ ім. О. Гончара, м. Дніпропетровськ, канд., екон., нау.

Duginets Ganna Associate Professor, PhD, Department of International Economics, KNUTE, Kiev.

Rielina Iryna Associate Professor, PhD, Department of International Economics and World Finances, DNU O. Honchar, Dnipropetrovsk.

Ganna Duginets, Rielina Iryna. The impact of international migration on economic development of Ukraine.

It is noted that in the coming decades, demographic changes, globalization, and climate change will lead to increased migratory flows both within national borders and beyond. It is concluded that allowing workers to move to where they are productive, migration contributes to the increase in aggregate output and income. But losing educated workers with experience, the country - the donor loses not only valuable resources, but opportunities for further development also. The research determined that one of the positive trends for the donor country in terms of emigration of the working population is the increase in revenue in the form of remittances. The analysis found that there is a dependence of economic development of Ukraine from obtaining funds of our migrant workers. This trend has significant negative consequences for Ukraine, as the conditions of employment of staff reduction will reduce revenues to the state budget, so the "budget hole" will grow together with the dependence of Ukraine on foreign loans. It is proved that among the people leaving, there are mostly highly skilled workers, who help to manage the optimization of vital economic processes in the country through rationalization of the use of the necessary resources and time. It is concluded that a further increase in the number of migrants from Ukraine adversely affect the economic development of Ukraine, as it can lead to an increase in the hole in the budget by reducing tax revenue.

Дугінець Г.В. Рєліна І.Є. Вплив міжнародних міграційних процесів на економічний розвиток України.

В роботі зазначено, що у найближчі десятиліття демографічні зрушення, глобалізація та зміна клімату призведуть до збільшення міграційних потоків як всередині національних кордонів, так і за їх межами. Отримано, висновок, що дозволяючи працівникам переміщатися туди, де вони продуктивніше працюють, міграція сприяє збільшенню сукупного обсягу виробництва і доходу. Але, втрачаючи освічених працівників із досвідом роботи, країна – донор втрачає не тільки цінні ресурси, але й можливості для її подальшого розвитку. В дослідженні визначено, що однією із позитивних тенденцій для країни-донора, за умов еміграції трудового населення, є збільшення надходжень у вигляді грошових переказів. За результатами аналізу визначено, що існує залежність економічного розвитку України від отримання коштів наших трудових мігрантів. І ця тенденція має істотні негативні наслідки для України оскільки за умов зменшення трудового персоналу зменшаться надходження до бюджету країни, отже ще більшою стане «бюджетна дірка», ще більше залежною від зовнішніх запозичень стане Україна. Доведено, що серед громадян, що виїждять, левову частку складають висококваліфіковані працівники, завдяки яким відбувається оптимізація життєво необхідних економічних процесів в країні через раціоналізацію у використанні необхідних ресурсів та часу. Отримано висновок, що подальше збільшення емігрантів з України

негативним чином вплине на економічний розвиток України, оскільки може призвести до збільшення дірки в бюджеті за рахунок скорочення податкових надходжень.

Дугинец Г.В. Релина И.Е. Влияние международных миграционных процессов на экономическое развитие Украины.

В работе отмечено, что в ближайшие десятилетия демографические сдвиги, глобализация и изменение климата приведут к увеличению миграционных потоков как внутри национальных границ, так и за их пределами. Сделан вывод, что, позволяя работникам перемещаться туда, где они продуктивнее работают, миграция способствует увеличению совокупного объема производства и дохода. Но, теряя образованных работников с опытом работы, страна - донор теряет не только ценные ресурсы, но и возможности для дальнейшего развития. В исследовании определено, что одной из положительных тенденций для страны-донора, в условиях эмиграции трудового населения, является увеличение поступлений в виде денежных переводов. По результатам анализа установлено, что существует зависимость экономического развития Украины от получения средств наших трудовых мигрантов. И эта тенденция имеет существенные негативные последствия для Украины, поскольку в условиях уменьшения трудового персонала уменьшатся поступления в бюджет страны, следовательно еще большей станет «бюджетная дыра», еще больше зависимой от внешних займов станет Украина. Доказано, что среди выезжающих граждан, львиную долю составляют высококвалифицированные работники, благодаря которым происходит оптимизация жизненно необходимых экономических процессов в стране через рационализацию использования необходимых ресурсов и времени. Получено заключение, что дальнейшее увеличение количества эмигрантов из Украины негативным образом повлияет на экономическое развитие Украины, поскольку может привести к увеличению дыры в бюджете за счет сокращения налоговых поступлений.

Постановка проблеми. Міграція населення – це одна з головних історичних передумов формування сучасного світового економічного порядку та нинішніх глобалізаційних процесів. За даними Організації Об'єднаних Націй у 2013 р. понад 230 мільйонів осіб жили за межами власних батьківщин, що склало майже 4,4 % всього населення планети, і понад 700 млн – це мігранти в межах власних країн (13,3 % відповідно) [4]. Аналітики стверджують, що у найближчі десятиліття демографічні зрушення, глобалізація та зміна клімату призведуть до збільшення міграційних потоків як всередині національних кордонів, так і за їх межами. Це актуалізує питання визначення впливу міжнародних міграційних потоків на економічний розвиток країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомі теоретичні напрацювання у сфері аналізу міжнародних міграційних потоків належать зарубіжним вченим: Р.Адамсу, Дж.Борхасу, Дж.Бхагваті, Ч.Дастмену, К.Зіммерманну, А.Льюїсу, Б.Поїріне, М.Пьоре, М.Розенцвейгу, О.Старку. Значний внесок у розвиток теоретико-методологічних підходів до вивчення міжнародної трудової міграції та управління нею здійснили вітчизняні вчені В.Свтух, Ф.Заставний, Е. Лібанова, Ю.Орловська, І.Прибиткова, М.Романюк, С.Калініна, О.Хомра. Незважаючи на численні публікації з широкого спектру проблем міграції, недостатньо дослідженими залишаються питання дослідження впливу міжнародних міграційних процесів на економічний розвиток України.

Мета статті – охарактеризувати сучасний стан міжнародних міграційних процесів та визначити їх вплив на розвиток економіки України.

Викладення основного матеріалу. Міграція – це не лише переміщення населення за географічною ознакою, це отримання додаткових знань, умінь та навичок, що є основою людського капіталу, країною □ реципієнтом та відповідне позбавлення ними країною □ донором. Отримання додаткової висококваліфікованої робочої сили позитивно впливає на

добробут приймаючої її держави, у той час як держава – донор за таких умов зазнає все більшої вразливості власної економічної стійкості. Причинами міграції можуть бути обставини економіко-соціального, політичного, релігійного, культурного характеру або форс-мажорні обставини (природничі катаклізми) та інше.

Згідно з класичною економічною теорією міжнародна міграція сприяє зростанню доходів у світі. Дозволяючи працівникам переміщатися туди, де вони продуктивніше працюють, міграція сприяє збільшенню сукупного обсягу виробництва і доходу. Проте не йдеться про колосальні економічні втрати країн, звідки населення емігрує, особливо висококваліфікований персонал. Звісно, згідно з економічною теорією, на ринку праці зі зменшенням пропозиції робочої сили зарплата для тих, хто залишився, зростає. Але, як вже було зазначено вище, втрачаючи освічених працівників із досвідом роботи, країна – донор втрачає не тільки цінні ресурси, але й можливості для її подальшого розвитку.

Однією із позитивних тенденцій для країни-донора, за умов еміграції трудового населення, є збільшення надходжень у вигляді грошових переказів. Це кошти, які пересилають на батьківщину своїм родинам емігранти.

Згідно з ООН грошові перекази, як правило, сприяють зниженню рівня бідності та більшому нагромадженню людського капіталу; збільшенню витрат на охорону здоров'я та освіту; поліпшенню доступу до інформаційних та комунікаційних технологій; спрощенню доступу до формальних послуг фінансового сектора; сприянню інвестуванню в малий бізнес та розвитку підприємництва; підвищенню готовності до несприятливих потрясінь, таких як посухи, землетруси і циклони; і зменшенню рівня дитячої праці.

Аналітики Світового Банку стверджують, що у 2013 р. офіційно зареєстровані грошові перекази в країни, що розвиваються становили 404 млрд дол. США, що на 3,3 % більше порівняно із попереднім роком. А глобальні потоки грошових переказів за цей же період, включаючи країни з високим рівнем доходу, оцінюються в 542 млрд дол. США. У 2014 р. грошові перекази в країни, що розвиваються становили 436 млрд дол. США, а глобальна сума – 581 млрд дол. США. Очікується, що до 2016 р. грошові перекази в країни, що розвиваються сягнуть 540 млрд дол. США, а сукупний обсяг переказів усіх країн світу становитиме 700 млрд дол. США. [4]

Основними отримувачами офіційно зареєстрованих грошових переказів у 2013 Р. стали Індія (\$ 70 млрд), Китай (\$ 60 млрд), Філіппіни (\$ 25 млрд) і Мексика (22 мільярдів доларів). Іншими країни, куди були спрямовані величезні потоки переказів, стали Нігерія, Єгипет, Бангладеш, Пакистан, В'єтнам і Україна.

Грошові перекази мігрантів до країн, що розвиваються досягли таких величезних позначок, що перевищують більше ніж у три рази розміри офіційної допомоги в цілях розвитку, і найближчими роками досягнуть рівня прямих іноземних інвестицій (рис. 1).

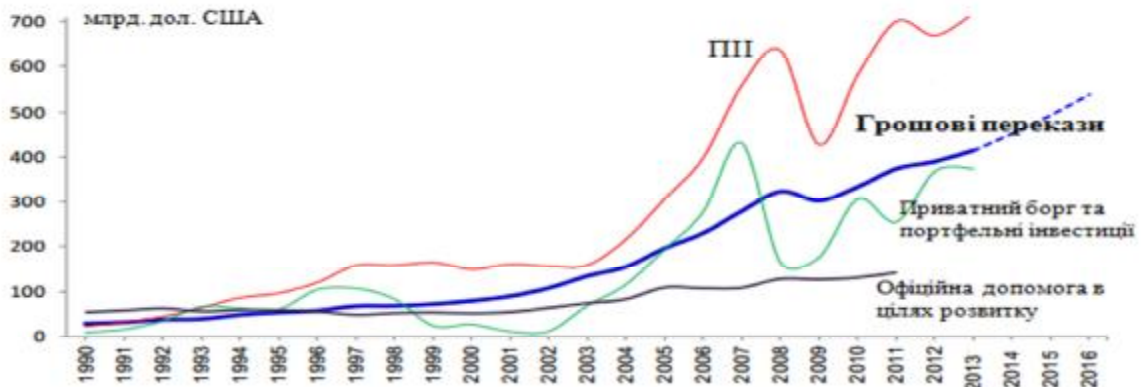

Рис. 1. Динаміка обсягів грошових переказів у світі

Представництво в Україні МОМ зазначає, що з 2001 р. спостерігається постійне збільшення обсягу грошових переказів в Україну, за винятком 2009 року. За гіпотетичною

моделлю вважається, що українська економіка втратила б близько 7 % свого потенціалу без стимулюючого впливу трансфертів мігрантів, і що збільшення на 10 % обсягу грошових переказів на душу населення сприятиме до скорочення на 3,5 % частки людей, що живуть у бідності. Найбільша частка грошових переказів витрачається на проживання (73 %) і споживчі товари (26 %), тоді як лише 3,3 % використовуються для розвитку бізнесу. Зниження трансакційних витрат на один відсоток сприяло підвищенню обсягу зареєстрованих грошових переказів на 14–23 %, відповідно до оцінок МОМ. У табл. 1 наведено динаміку часток грошових переказів в Україні в структурі її ВВП.

Таблиця 1.

Частки грошових переказів у ВВП України, 2011 – 2014 рр.[3]

Показники	2011		2012		2013		2014
	9 міс.	разом	9 міс.	разом	9 міс.	разом	9 міс.
Надходжень всього, млн. дол. США	5153	7019	5458	7526	6157	8537	5105
Частка грошових переказів в ВВП, %	4.4	4.3	4.3	4.3	4.7	4.7	5.0

Дані табл. 1. свідчать, що частка грошових переказів у середньому становить 4,5 % в структурі ВВП країни. Це досить значуща цифра, адже, наприклад, частка такої стратегічно важливої галузі, як пошта та зв'язок, останні п'ять років в середньому досягла позначки 4,9 % у структурі ВВП України. У 2014 р. показник частки переказів у ВВП розміром в 5 % при скороченні їх сукупного обсягу обумовлений суттєвим зменшенням рівня ВВП країни. Зазначена статистика свідчить про зростаючу залежність економічного розвитку України від отримання коштів наших трудових мігрантів. Ця тенденція має істотні негативні наслідки для України. З одного боку, виїждять висококваліфіковані працівники, що призводить до зменшення кількості економічно активного населення як результат – скорочується кількість робочих місць та зменшується ВВП, з іншого боку, від цих же емігрантів все більше надходить коштів на підтримку їх родин. Це величезна загроза для національної економіки, адже в разі припинення пересилання коштів, рівень бідності стрімко зросте, а за умов зменшення трудового персоналу зменшаться надходження до бюджету країни, отже ще більшою стане «бюджетна дірка», ще більше залежною від зовнішніх запозичень стане Україна.

Згідно з даними НБУ розподіл грошових переказів за країнами характеризується високим ступенем концентрації: понад дві третини переказів здійснювалося із семи країн. Впродовж 2012 - 2013 рр. лідером за обсягами грошових потоків в Україну залишилася Росія (табл. 2), обсяги надходжень з якої збільшилися на 15 % – до 2,7 млрд дол. США. Загалом на країни СНД у 2013 р. припадало 40,3 % обсягу грошових переказів із-за кордону. З інших країн світу найбільше переказів надходило з США та Німеччини (відповідно 8,7 % та 5,6 % від загального обсягу грошових переказів в Україну). Загалом з країн ЄС надійшло 2,3 млрд дол. США (або 30,8 % від загального обсягу грошових переказів), що на 0,8 % більше, ніж у попередньому році [5]. Дані табл. 2 підтверджують загрозу отримання громадянами України грошових переказів для національного добробуту у майбутньому. За умов розгортання російсько-українського конфлікту на сході України та розростання агресивної пропаганди серед російського населення, вітчизняні емігранти можуть відмовитись відсилати кошти на батьківщину. Отже, у такому разі кількість бідних верств населення стрімко збільшиться. Згідно з даними ООН діаспори можуть бути важливим джерелом торгівлі, капіталу, технологій і знань як для країн походження, так і для країн призначення. Проте це ствердження є правильним за умов стабільного економічного розвитку країни походження емігрантів. За умов розгортання політичної та валютно-фінансової кризи всередині країни населення намагається покинути її території у

найкоротші строки. І наявність діаспор у різних країнах світу лише стимулює даний процес.

Таблиця 2

Структура грошових переказів за основними країнами, 2011 – 2014 рр. [3]

Країни	2012 рік		2013 рік		9 міс. 2014 року	
	Разом, млн дол. США	Частка у загал. обсязі, %	Разом, млн дол. США	Частка у загал. обсязі, %	Разом, млн дол. США	Частка у загал. обсязі, %
Росія	2350.3	36.2	2703.7	36.2	1595.5	36.2
США	604.3	9.3	642.5	9.3	405.9	9.2
Німеччина	403.3	6.2	417.6	6.2	250.0	5.7
Греція	337.6	5.2	335.0	5.2	203.1	4.6
Сполучене королівство	241.7	3.7	244.9	3.7	197.6	4.5
Кіпр	346.3	5.3	325.4	5.3	196.5	4.5
Італія	294.3	4.5	304.7	4.5	194.5	4.4

Історично склалося, що Україна має одну з найбільших діаспор у світі, яка зберігає культурні й економічні зв'язки з батьківщиною. Зважаючи на різні визначення та труднощі у тому, щоб назвати конкретну кількість тих, хто належить до діаспори, загальна чисельність української діаспори коливається між 12 та 20 мільйонами осіб. Така тенденція сприяє підвищенню рівня еміграції з батьківщини, стимулює приплив грошових переказів, що ще більше підриває стабільність у національному економічному зростанні.

Також згідно з даними МОМ Україна залишається однією з основних країн походження постраждалих від торгівлі людьми. За даними соціологічних оцінок, приблизно 120 000 українських громадян за період з 1991 року постраждали від сучасного рабства. Останніми роками з'явилася низка нових тенденцій цього ганебного явища: зростання частки трудової експлуатації; розширення групи ризику, де раніше переважали жінки віком 15–24 років, за рахунок жінок і чоловіків різного віку; зростання кількості іноземців, які зазнали експлуатації в Україні; зростання кількості дітей серед виявлених постраждалих.

Україна є не тільки країною походження для торгівлі людьми, вона також дедалі більше стає країною призначення для осіб, що постраждали як від внутрішньої, так і від міжнародної торгівлі людьми [2]. Ці соціальні явища характеризують Україну як країну з низьким рівнем життя, високими ступенем злочинності та рівнем смертності, що зумовлюють еміграцію з країни, що ще більше посилює нестабільність у національній соціальній та економічній сферах.

Висновки. Наведене вище свідчить про істотну загрозу для подальшого економічного зростання України у вигляді стрімкого зменшення кількості населення на національній території та збільшення кількості емігрантів. Результати дослідження продемонстрували, що серед громадян, що виїждять, лівову частку складають висококваліфіковані працівники, завдяки яким відбувається оптимізація життєво необхідних економічних процесів в країні через раціоналізацію у використанні необхідних ресурсів та часу.

На сучасному етапі економічно активне населення України в рамках податкових платежів фінансує всю сферу соціального забезпечення, у якій 60 % становлять виплати пенсій. За умов скорочення працівників на території України відбудеться збільшення дірки в бюджеті, адже доходи бюджету скоротяться, бо зменшаться податкові надходження, а видатки збільшаться, бо кількість пенсіонерів зростає з кожним роком. За таких умов зростання рівня еміграції з країни негативним чином вплине на економічний розвиток України.

Список використаних джерел:

1. Зовнішня трудова міграція населення України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://openukraine.org/doc/BK-MIGR-END.pdf>
2. Міграція в Україні. Факти та цифри. Звіт за 2013 рік офіційного представництва в Україні Міжнародної організації з міграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/ukr_ff_f.pdf
3. НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:20648762~pagePK:64257043~piPK:437376~theSitePK:4607,00.html>
5. Огляд приватних грошових переказів в Україну. Звіт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=73841>
6. Butcher D. Global R&D Outlook. // Industry Market Trends. March 31, 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.thomasnet.com/IMT/archives/2009/03/global-research-and-development-outlook-forecast-2009-investment-spending-trends.html>
7. Tracking global trends. How six key developments are shaping the business world, - EYGM Limited All Rights Reserved. - 2011. – p. 24.
8. The official site of State Statistics **Service** of Ukraine (2014), [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 3 May 2014).

References:

1. External labor migration in Ukraine, available at: <http://openukraine.org/doc/BK-MIGR-END.pdf>
2. Migration in Ukraine. Facts and figures. The report for 2013 ofitsialshnogo representative offices in Ukraine international body ization for Migration, available at: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/ukr_ff_f.pdf
3. National Bank of Ukraine, available at: <http://www.bank.gov.ua/>
4. The official website of the World Bank, available at: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:20648762~pagePK:64257043~piPK:437376~theSitePK:4607,00.html>
5. Overview of private money transfers to Ukraine. Report of the National Bank of Ukraine, available at: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=73841>
6. Butcher D. Global R&D Outlook., Industry Market Trends. March 31, 2009, available at: <http://news.thomasnet.com/IMT/archives/2009/03/global-research-and-development-outlook-forecast-2009-investment-spending-trends.html>
7. Tracking global trends. How six key developments are shaping the business world,(2011), EYGM Limited All Rights Reserved, p. 24.
8. The official site of State Statistics **Service** of Ukraine (2014), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Ключові слова: міжнародні міграційні процеси, економічний розвиок, висококваліфіковані мігранти, грошові перекази.

Ключевые слова: международные миграционные процессы, экономический развиок, высококвалифицированные мигранты, денежные переводы.

Keywords: international migration, economic development, highly qualified migrant remittances.